

1821

Δρόμοι της φωτιάς

ΤΡΙΤΗ 13 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2021

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

- ▶ Μοναχός, κλέφτης και αρματολός στον Αλή Πασά
- ▶ Η μάχη της Αλαμάνας και ο «Λεωνίδας του 1821»

2/20

ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

- ▶ Τα στάδια της πολιορκίας και η ηρωική άμυνα
- ▶ Η Εξοδος που αφύπνισε ολόκληρο τον κόσμο

3/21

▶ ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

- ☑ Η πλατεία Γιαννισών που έγινε Αγίας Λαύρας
- ☑ Η προτομή του Ανδρέα Ζαΐμη και οι μουριές

4/22

▶ ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΗΡΩΕΣ

- ☑ Όταν ο Κωνσταντίνος Μουρούζης έχασε το κεφάλι του στην Πόλη...

▶ Η ΕΞΩΘΕΝ ΒΟΗΘΕΙΑ...

- ☑ Ο Κουάκερος Ριχάρδος Τσορτς που έγινε ο Έλληνας «Generalissimo»!

4/22

Επιμέλεια:
**ΚΩΣΤΑΣ
ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ**

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΣΟΦΟΠΤΙΜΙΣΤΙΚΟΣ
ΟΜΙΛΟΣ ΠΑΤΡΑΣ
«ΔΑΝΙΗΛΙΣ»

1821

Δρόμοι

**ΟΔΟΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ**

**ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑ ΤΗΣ ΟΔΟΥ:
ΜΕΤΑΞΥ 1875 -1894**

Ο Αθανάσιος Διάκος, ενώ έχει συλληφθεί από Τσάμηδες και οδηγείται στο μαρτυρικό του τέλος

Σύμφωνα με μια εκδοχή, ο Αθανάσιος Διάκος (πίνακας του Ες στη Στοά του Μονάχου) συμμετείχε στο γλέντι ενός γάμου στην Αρτοτίνα, εκεί όπου μία αδέσποτη σφαίρα από τους καθιερωμένους πυροβολισμούς σκοτώσε τον για

της Κοντογιάννενας, που ήταν από μεγάλο σόι του γειτονικού χωριού της Κοσταρίτσας. Έλληνες και Τούρκοι καταλόγισαν τον φόνο στον Διάκο, ο οποίος αναγκάστηκε να κρυφτεί στα βουνά και να γίνει κλέφτης...

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ

Η σημαία του Αθανασίου Διάκου απεικονίζει τον

Άγιο Γεώργιο να νικάει τον δράκοντα

Η μάχη της Αλαμάνας με τους Αθανάσιο Διάκο, Πανουργιά και Δυοβουνιώτη αρχηγούς των Ελλήνων και τους Κιοσέ Μεχμέτ Πάσα και Ομέρ Βρυώνη επικεφαλής των τουρκικών στρατευμάτων (μαζί τους και οι Αρβανίτες αρχηγοί Τελεχά Μπέης, Χασάν Τομαρίτσας και Μεχμέτ Τσαπάρας). Ο Ομέρ Βρυώνης, αλβανικής καταγωγής και Πασάς του Βερατίου, γνώριζε πολύ καλά τα εδάφη και τους Έλληνες οπλαρχηγούς, με τους περισσότερους εκ των οποίων είχε συνυπηρετήσει στην αυλή του Αλή Πασά

Στο επόμενο Διονύσιος Σολωμός

Αθανάσιος Διάκος Ο Λεωνίδας του 1821

«Για δεσ καιρό που διάλεξε ο Χάρος να με πάρει, τώρα π' ανθίζουν τα κλαδιά και βγάζ' η γη χορτάρι».

Και ποιος δεν γνωρίζει τους στίχους. Λόγια που η παράδοση θέλει να βγήκαν από το στόμα του Αθανασίου Διάκου, την ώρα που έβρισκε φρικτό θάνατο από τους Τούρκους μετά τη μάχη της Αλαμάνας. Γιατί «ο Διάκος δεν φεύγει, ούτε εγκαταλείπει τους συντρόφους του», όπως βροντοφώναξε ο ίδιος και τα 48 παλικάρια του, όταν ο συμπολεμιστής του Βασίλης Μπούσος, του πρότεινε να υποχωρήσουν πέρα από τη γέφυρα του Σπερχειού στην επέλαση των Οθωμανών.

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ, όμως, ο Διάκος; Οντας εγγονός του κλέφτη Αθανασίου Γραμματικού, δεν μπορούσε να κάνει «χωριό» με τους Τούρκους. Η λαϊκή παράδοση αναφέρει πως όταν ο Διάκος ήταν μοναχός, ένας Τούρκος Πασάς πήγε στο μοναστήρι του Προδρόμου στην Αρτοτίνα με τα στρατεύματά του κι εντυπωσιάστηκε απ' την εμφάνισή του. Ο Διάκος προσβλήθηκε από τις... ορέξεις του Τούρκου και μετά από καβγά, τον σκότωσε. Κι έτσι αναγκάστηκε να φύγει στα κοντινά βουνά και να γίνει κλέφτης στις υπηρεσίες του καπετάνιου της Δωρίδας, Τσαμ Καλόγερου. Μάλιστα, ο τελευταίος, όταν τον έσωσε ο Διάκος από βέβαιο θάνατο σε συμπλοκή με τους Τούρκους, έδωσε εντολή στους άλλους κλέφτες: «Αν πεθάνω, αυτός να γίνει καπετάνιος σας».

ΛΙΓΟ ΑΡΓΟΤΕΡΑ, την περίοδο που ο Αλή Πασάς έκανε σχέδια εναντίον του Σουλτάνου και κάλεσε στην έδρα του όλους τους Αρβανίτες και Χριστιανούς καπετάνιους, ο Σκαλτσοδήμος από το Λιδορίκι έστειλε στην θέση του τον Διάκο, ο οποίος υπήρξε έτσι για δυο χρόνια (1814-1816) αρματολός στο στρατό του Πασά των Ιωαννίνων, μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Ακολούθως, όταν ο τελευταίος έγινε καπετάνιος μιας ομάδας αρματολών στη Λιβαδειά, ο Διάκος ήταν για ένα χρόνο πρωτοπαλικάρό του. Στα χρόνια που ακολουθούν μέχρι την Επανάσταση, ο Διάκος είχε ήδη φτιάξει τη δική του ομάδα κλεφτών, ενώ το 1818 μυήθηκε στην Φιλική Εταιρία.

ΜΕΤΑ ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ της Επανάστασης, ο Διάκος κι ο Βασίλης Μπούσος οδήγησαν απόσπασμα

ΞΕΡΑΤΕ ΟΤΙ..;

- ✓ Το πραγματικό επώνυμο του Αθανασίου Διάκου ήταν Γραμματικός ή Μασσαβέτας (στα Οθωμανικά σημαίνει γραμματέας, καταγραφέας οικονομικών στοιχείων).
- ✓ Γεννήθηκε στην Ανω Μουσούνιτσα (σήμερα λέγεται Αθανάσιος Διάκος) ή στην Αρτοτίνα Φωκίδας.
- ✓ Ο Διάκος είχε δύο αδερφούς, τους Απόστολο και Κωνσταντίνο και δύο αδερφές, τις Καλομοίρα και Σαφία. Τα δυο αγόρια με τον πατέρα τους, Νικόλαο, ασχολούνταν με την τσοπάνικη ζωή, μέχρι οι Τούρκοι να σκοτώσουν τον πατέρα και τον Απόστολο (ο Κωνσταντίνος απουσίαζε και γλύτωσε). Τότε ήταν που ο Αθανάσιος Διάκος ορκίστηκε να εκδικηθεί τον θάνατό τους.
- ✓ Είχε έφεση στη θρησκεία και σε ηλικία 12 ετών στάλθηκε από τη μητέρα του στο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου στην Αρτοτίνα για την εκπαίδευσή του. Έγινε μοναχός σε ηλικία 17 ετών και πολύ γρήγορα χειροτονήθηκε σε διάκο.
- ✓ Οι Τούρκοι πέταξαν το λείψανό του σε κοντινό χαντάκι. Οι Χριστιανοί, όμως, βγήκαν κρυφά τη νύχτα και έθαψαν το σώμα του, στον χώρο που αρχίζει σήμερα η οδός Ησαΐα στη Λαμία. Ο χώρος της ταφής είχε λησμονηθεί και ανακαλύφθηκε από τον αντισυνταγματάρχη Ρούβαλη, το 1881. Το 1886 έγινε το πρώτο μνημόσυνο του και τοποθετήθηκε η σημερινή προτομή.
- ✓ Μετά τον θάνατό του, του απονεμήθηκε ο βαθμός του στρατηγού.
- ✓ Στη λαϊκή γλώσσα γίνεται λόγος για «σούβλισμα του Αθ. Διάκου, όμως ο ακριβής όρος είναι ανασκολοπισμός».

μαχτών στη Λιβαδειά με σκοπό την κατάληψή της. Την 4η Απριλίου 1821 κι έπειτα από τριήμερο άγριας μάχης, το κάστρο του οπτιού και του χαρμιού του Μιρ Αγά και την κατάληψη του Κάστρου, η πόλη θα πέσει στους Έλληνες.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ «απάντησαν». Ο Χουροίτ Πασάς έστειλε τους Κιοσέ Μεχμέτ Πάσα και Ομέρ Βρυώνη, επικεφαλής 8.000 πεζών και 1.000 ιππέων με διαταγή να καταστείλουν την επανάσταση στη Ρούμελη και μετά να προχωρήσουν στην Πελοπόννησο και να σταματήσουν την πολιορκία της Τριπολιτσάς. Ο Διάκος και το απόσπασμά του, ενισχυμένοι από τους Πανουργιά και Δυοβουνιώτη, αποφάσισαν να αποκόψουν την τουρκική προέλαση στη Ρούμελη με τη λήψη αμυντικών θέσεων κοντά στις Θερμοπύλες, εκεί όπου το 480 π.Χ. έπεσαν ο Λεωνίδας και οι 300 του. Η ελληνική δύναμη των 1.500 ανδρών χωρίστηκε σε τρία τμήματα: Ο Δυοβουνιώτης θα υπερασπιζόταν τη γέφυρα του Γοργοποτάμου, ο Πανουργιάς τα ύψη της Χαλκωμάτας και ο Διάκος τα ύψη της Αλαμάνας. Η κύρια τουρκική δύναμη επιτέθηκε στον Διάκο. Το απόσπασμα του Δυοβουνιώτη οδηγήθηκε γρήγορα σε οπισθοχώρηση, ενώ οι άντρες του Πανουργιά υποχώρησαν, όταν ο ίδιος πληγώθηκε βαριά.

Ο ΣΟΒΑΡΑ πληγωμένος στο δεξί ώμο Διάκος συνελήφθη από Τσάμηδες. Οι συναγωνιστές του, Καλύβας και Μπακογιάννης όρμησαν ξιφίρεις για να τον σώσουν και σκοτώθηκαν. Ο Διάκος μεταφέρθηκε στη Λαμία μπροστά στον Ομέρ Βρυώνη, ο οποίος τον εκτιμούσε από την κοινή θητεία τους στην αυλή του Αλή Πασά και προσφέρθηκε να τον κάνει ανώτερο αξιωματικό στον Οθωμανικό στρατό, αν ασπαζόταν το Ισλάμ. Ο Διάκος αρνήθηκε: «Εγώ Γραικός εγεννήθηκα, Γραικός θε να αποθάνω». Ο Ομέρ Βρυώνης έδειξε συμπάθεια, αλλά ο Χαλίλ Μπέης ζήτησε την άμεση και παραδειγματική θανάτωσή του, επηρεάζοντας τον Κιοσέ Μεχμέτ, που ιεραρχικά ήταν ανώτερος του Ομέρ Βρυώνη. Ο Διάκος αντιμετώπισε τον μαρτυρικό του θάνατο με θάρρος. Κατά τον Φιλήμονα, στράφηκε προς τους Αλβανούς και είπε: «Δεν βρίσκεται από σας κανένα παλικάρη να με σκοτώσει με πιστόλα και να με γλυτώσει από τους Χαλδούπιδες».

Ο ΑΝΑΣΚΟΛΟΠΙΣΜΟΣ εκτελέστηκε στις 24 Απριλίου στη Λαμία. Κι έτσι «έφυγε» ο Λεωνίδας του 1821...

της φωτιάς

Σχεδόν 1.700 Έλληνες έχασαν την ζωή τους στην Εξοδο του Μεσολογγίου. Ανάμεσά τους ο Πατριός Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, οι Μιχαήλ Κοκκίνης, Αθανάσιος Ραζηκότσικας και Νικόλαος Στορνάρης, ο Γερμανός εκδότης της εφημερίδας «Ελληνικά Χρονικά» Ιάκωβος Μάγιερ και άλλοι Γερμανοί φιλέλληνες

Στο επόμενο
Λόγος
Βύρωνα

Το αθάνατο Μεσολόγγι Το αγιασμένο αίμα...

Τέτοιες ημέρες ήταν. Χιλιάδες Έλληνες σφαγιάστηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν και μόνο 1.500 κατάφεραν να διασωθούν από την Εξοδο του Μεσολογγίου που έγινε μεταξύ 10ης και 11ης Απριλίου 1826. Αλλά το αίμα των πεσόντων στην Ιερή Πόλη δεν χύθηκε μάταια. Για κάθε νεκρό αντιστοιχούσαν, πλέον, δεκάδες νέοι ήρωες και - κυρίως - εκατοντάδες φιλέλληνες στις χώρες του εξωτερικού.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ έγινε θρύλος. Και το Μεσολόγγι έγινε αθάνατο εις τους αιώνες των αιώνων. Ανάμεσα στους πεσόντες ήταν, μάλιστα, και ο «δικός» μας, Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, εκ των ηγετών των πολιορκουμένων, την ιστορία του οποίου έχουμε περιγράψει σε προηγούμενους «Δρόμους της Φωτιάς».

ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ, όμως, τα πράγματα από την αρχή: Το Μεσολόγγι επαναστάτησε στις 20 Μαΐου 1821. Η στρατηγική σημασία της πόλης έγινε γρήγορα αντιληπτή από την ηγεσία της Επανάστασης. Στο Μεσολόγγι πραγματοποιήθηκε η συνέλευση της Δυτικής Ελλάδας και στη συνέχεια έγινε έδρα της εκεί διοίκησης, η οποία έφερε την ονομασία «Οργανισμός της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας».

Η ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ έγινε το 1822, όταν το Μεσολόγγι κυκλώθηκε από τα στρατεύματα του Κιουταχί, ο οποίος είχε νικήσει τους Έλληνες στο Πέτα κι από εκείνα του Ομέρ Βρυώνη, ο οποίος είχε υποτάξει το Σούλι. Η πολιορκία δεν πήγε καλά για τους Τούρκους και λύθηκε μετά από δύο μήνες, με τα Οθωμανικά στρατεύματα να έχουν υποστεί σοβαρές απώλειες. Το φθινόπωρο του 1823 νέο τουρκικό στράτευμα, με επικεφαλής τον Μουσταφά Πασά κατευθύνθηκε προς το Μεσολόγγι, όμως αναλώθηκε ανεπιτυχώς στην πολιορκία του γειτονικού Αιτωλικού. Οι δυσκολίες ανεφοδιασμού, οι αρρώστιες του στρατού από το υγρό κλίμα του Μεσολογγίου (μόνο από τις ασθένειες οι Τούρκοι έχασαν 1.500 άνδρες!) και η ανάγκη ενίσχυσης εκστρατειών σε Αρτα και Σκόδρα, υποχρέωσαν τον Μουσταφά στη λύση της πολιορκίας μέσα σε 70 ημέρες.

ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΝΑΜΙΣΗ περίπου χρόνο επανεμφανίστηκε ο Κιουταχίς, ο οποίος συγκέντρωσε μεγάλο στρατό 20.000 ανδρών σε Τρίκαλα και Λάρισα και κατευθύνθηκε στο Μεσολόγγι. Στα τέλη Απριλίου 1825 στρατοπέδευσε στην περιοχή και ξεκίνησε την πολιορκία. Όλες οι επιθέσεις εναντίον της πόλης απέτυχαν, όπως και η προσπάθειά του να αποκλείσει τον ανεφοδιασμό από στεριά και θάλασσα. Σε αυτό βοήθησε και ο Γεώργιος Κα-

✓ Οι πολιορκημένοι του Μεσολογγίου εκείνον τον Απρίλιο του 1826 έφταναν τους 12.000. Από αυτούς οι 4.000 με 5.000 ήταν μαχητές. Ανέναντί τους είχαν 25.000 Τουρκοαιγυπτίους!

✓ Η οργάνωση της άμυνας είχε ανατεθεί στον Πατριό Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο (πρόεδρος) και τους Δημήτριο Θέμελη (ξάδερφος του Εμμανουήλ Ξάνθου) και Γεώργιο Καναβό (από τα Καλάβρυτα).

✓ Το φρούριο της πόλης μετά την πρώτη πολιορκία είχε βελτιωθεί, χάρι στις προσπάθειες του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, του Λόρδου Βύρωνα και του μηχανικού Μιχαήλ Κοκκίνη. Η τάφρος σκάφτηκε βαθύτερη και ο μικρός περίβολος ενισχύθηκε με πύργους και πολύγωνα προτεϊκίσματα πάνω στα οποία τοποθετήθηκαν 48 τηλεβόλα και 4 βομβοβόλα.

✓ Κιουταχίς και Ιμπραήμ είχαν μεγάλες διαφορές στην τακτική της μάχης και συναγωνίζονταν ποιο πλάνο θα επικρατήσει.

✓ Με φύκια, δέρματα, ποτίκια και γάτες προσπαθούσαν να αισιτούν οι λιμοκτονούντες κάτοικοι του Μεσολογγίου στην τελευταία φάση της πολιορκίας.

✓ Ο Κίτσος Τζαβέλας οδήγησε τη μία από τις τρεις φάλαγγες των Εξοδιτών, με τον ίδιο να γλυτώνει από τα Τουρκικά γιγατόνια και να καταφεύγει στο Ναύπλιο. Οι Δημήτριος Μακρής και Νότης Μπότσαρης (θείος του Μάρκου Μπότσαρη) οδήγησαν τις άλλες δυο φάλαγγες, με τους δυο μαχητές να επιβιώνουν από τη μάχη.

✓ Η οδός Μεσολογγίου ονομαζόταν για ένα διάστημα Ι. Τσερτίδου προς τιμήν του πατρινού πολιτικού, όμως επικράτησε η αρχική της ονομασία.

ραϊσκάκης, ο οποίος διεξήγαγε πόλεμο φθοράς στα νότια του στρατεύματος του Κιουταχί, αναγκάζοντάς τον, μάλιστα, να περάσει σε θέση άμυνας τον Οκτώβριο του 1825 (ο τουρκικός στόλος παρενοχλούμενος από τον ελληνικό κατέφυγε κοντά στην Κεφαλονιά).

Ο ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ, βλέποντας την αλλαγή στάσης των Ευρωπαϊκών Αυλών, που άρχισαν να αναγνωρίζουν την ύπαρξη ελληνικού ζητήματος, θέλησε να ενισχύσει τον αποκλεισμό του Μεσολογγίου με επιπλέον δυνάμεις από τον Ιμπραήμ, παρότι κάτι τέτοιο δεν προβλεπόταν στην αρχική συμφωνία με τον Αιγύπτιο Πασά. Στις αρχές Οκτωβρίου 1825 συγκεντρώθηκε στρατός με 8.000 Αραβες πεζούς, 1.200 ιππείς και 800 άτακτους και στόλος 145 πλοίων. Η πολιορκία ξανάρχισε σφοδρότερη, όμως παρόλα αυτά μέχρι τον Φεβρουάριο του 1826 οι Τούρκοι δεν είχαν σημειώσει καμία επιτυχία, καθώς ο Ανδρέας Μιαούλης με τον στόλο του κατάφερε να ανεφοδιάζει το Μεσολόγγι και η άμυνα των πολιορκημένων παρέμενε ισχυρή.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ, όμως, με την κατάληψη στρατηγικών νησίδων της λιμνοθάλασσας (Βασιλάδι, Ντιολμάς), τα πράγματα άλλαξαν. Οι Έλληνες διατήρησαν τον έλεγχο της νησίδας Κλεισόβα μετά από σφοδρή μάχη και πολλές Οθωμανικές απώλειες, όμως η δυνατότητα ανεφοδιασμού είχε καταστεί, πλέον, αδύνατη. Η κατάσταση στο Μεσολόγγι έγινε δραματική και η πείνα άρχισε να θερίζει. Μπροστά σε αυτή την αδιέξοδη κατάσταση, το συμβούλιο οπλαρχηγών και προκρίτων πήρε την απόφαση για Εξοδο, η οποία ορίστηκε για τη νύχτα του Σαββάτου του Λαζάρου με ξημερώματα Κυριακής των Βαΐων. Το σχέδιο πιθανότατα προδόθηκε, με αποτέλεσμα οι Τουρκοαιγύπτιοι να απαντήσουν με σφοδρή επίθεση που συνοδεύτηκε από γενική σφαγή.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ του Μεσολογγίου, ο Κιουταχίς κατευθύνθηκε προς την Ανατολική Στερεά, με στόχο την κατάληψη της Αττικής, ενώ ο Ιμπραήμ επέστρεψε στην Πελοπόννησο για να εξαλείψει τις εστίες αντίστασης σε Μάνη και Αργολίδα.

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ οι Οθωμανοί απέτυχαν. Οι Έλληνες αφυπνίστηκαν και ενώθηκαν και στο πλευρό τους ήταν, πλέον, και η διεθνής κοινή γνώμη που καταδίκασε τις τουρκικές βιαιότητες. Το Μεσολόγγι απελευθερώθηκε στις 11 Μαΐου 1829, ενώ το 1937 αναγνωρίστηκε ως «Ιερά Πόλις». Το αίμα δεν χύθηκε μάταια...

ΟΔΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

**ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑ
ΤΗΣ ΟΔΟΥ: 1875**

Γύρω στα 6.000 γυναίκοπαιδα οδηγήθηκαν στη Μεθώνη για να πουληθούν στα σκλαβοπάζαρα της Κωνσταντινούπολης και της Αλεξάνδρειας. Οι απώλειες για τους Τουρκοαιγυπτίους εισβολείς ανήλθαν σε 5.000 άνδρες

Ο δημογέροντας Χρήστος Καμάλης όταν κυκλώθηκε από τους εισβολείς στο σπίτι του, όπου είχαν συγκεντρωθεί τραυματίες, γέροντες και γυναίκοπαιδα, έβαλε φωτιά στην πυριτιδαποθήκη, ενώ ο Μητροπολίτης Ρωγών Ιωσήφ ανατίναξε τον Ανεμόμυλο, σαν τελευταία πράξη αντίστασης, όταν κυκλώθηκε από τους εχθρούς

1821 Δρόμοι της φωτιάς

▶ Η ΕΞΩΘΕΝ ΒΟΗΘΕΙΑ...

Ριχάρδος Τσορτς Το... έσκασε για να καταταγεί!

ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: 1784

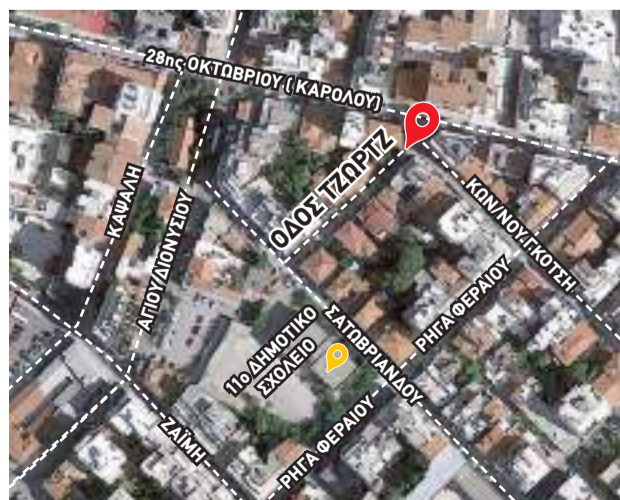
ΕΤΟΣ ΘΑΝΑΤΟΥ: 1873

ΜΠΗΚΕ στην Επανάσταση στα τελειώματά της, όμως ο Κουάκερος Ριχάρδος Τσορτς ήταν από εκείνους που έδωσαν πολεμική πείρα σε Έλληνες στρατιωτικούς, όπως ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, υπηρετώντας στο Βρετανικό Δεύτερο Ελληνικό Σύνταγμα Ελαφρού Πεζικού στα Ιόνια νησιά κατά τους Ναπολεόντιους πολέμους.

ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΡΟ ΤΟΥ ΜΟΡΙΑ, ο γεννημένος στο Κορκ της Ιρλανδίας υποστράτηγος είχε συνεχή αλληλογραφία, μέχρι να ξεπεράσει τις περιπέτειες με την επανάσταση των Καρμπονάρων στην Ιταλία και να αποβιβαστεί το 1827 στην Ερμιόνη, εκεί όπου βρισκόταν ο πλοίαρχος Χάμιλτον και στην συνέχεια να χριστεί αρχιστράτηγος των κατά ξηρά δυνάμεων («Generalissimo» όπως αναφέρει ο ίδιος) από τη Γ' Εθνοσυνέλευση της Τροιζίνας. Μαζί με τον λόρδο Κόχραν, ενίσχυσε τον Γεώργιο Καραϊσκάκη σε Φάληρο και Κερατσίνι για να λυθεί η πολιορκία της Ακρόπολης, με τον Τσορτς να δείχνει ευτομία και μέγιστη σύνεση, μετά τον θάνατο του στρατηγού του Ρούμελης, σώζοντας τους μαχητές που ήταν σκορπισμένοι στα παράλια.

ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ, του ανατέθηκαν τα Φρούρια του Ναυπλίου και της Κορίνθου κι από εκεί ήρθε στα μέρη μας, στο Διακοπτό, μέχρι την έλευση του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος του ανέθεσε μια τελευταία αποστολή: Τον αποκλεισμό, μαζί με τον Ασπιγί, του Αμβρακικού κόλπου και την κυρίευση Βόνιτσας, Αιτωλικού και Μεσολογγίου, επιτυχίες που όρισαν τα σύνορα της Ελλάδας.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ που το έσκασε από το σπίτι σε ηλικία 16 ετών για να καταταγεί στον στρατό, ανέλαβε αξιώματα και επί Οθωνα, με την θρυλική του αγόρευση στην Εθνοσυνέλευση («Γκαϊντούρια!») να έχει μείνει αξέχαστη...

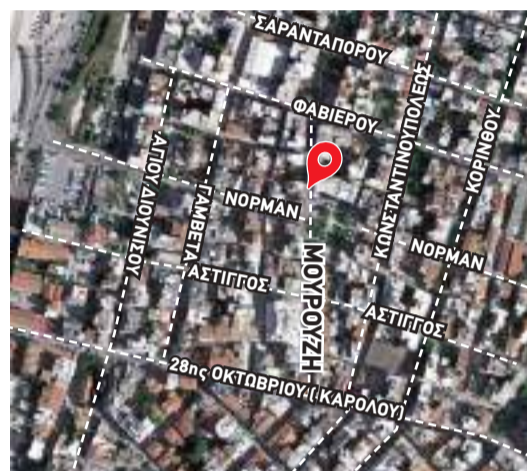

▶ ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΗΡΩΕΣ

Κωνσταντίνος Μουρούζης

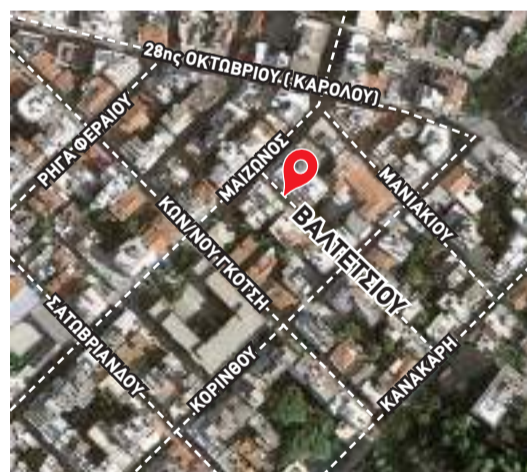
Το πλήρωσε με το κεφάλι του...

ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ Αυτοκρατορία υπήρχε ένα ρητό: «Όσο πιο κοντά έρχεσαι στον Σουλτάνο, τόσο πιο πολύ κινδυνεύεις να σου κόψουν το κεφάλι». Δυστυχώς, αυτό συνέβη με τον Κωνσταντίνο Μουρούζη, γόνου της γνωστής φαναριώτικης οικογένειας (γιος του ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας, Αλέξανδρου Μουρούζη και της Ζωής Ροζέτι), ο οποίος αποκεφαλίστηκε με την έναρξη της Επανάστασης. **ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ** του 1821 διορίστηκε στη θέση του Μεγάλου Δραγουμάνου της Υψηλής Πύλης, ενώ είχε ήδη μπηθεί στη Φιλική Εταιρεία. Τις συνθήκες της εκτέλεσής του, 40 ημέρες μετά τον διορισμό του, περιγράφει ο ιερέας της Αγγλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη: «Ο Μουρούζης περνούσε έφιππος κοντά στην ακτή του Βοσπόρου, όταν τον πλησίασε κάποιος και του ενέχειρσε μία επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη, που τον καλούσε να συμμετάσχει στην προετοιμασία του Αγώνα. Ο Μουρούζης έσπευσε να ειδοποιήσει τους υπουργούς της Πύλης. Εκείνοι τον συμβούλευσαν να τη μεταφράσει στο Σουλτάνο, παραλείποντας τμήμα της επιστολής, που αναφερόταν σε πρόσωπα πολύ γνωστά. Όταν, όμως, ο Σουλτάνος ζήτησε να του την μεταφράσει και ένας Ρωμικός κηπουρός, διαπίστωσε την παράλειψη κι έδωσε εντολή να αποκεφαλιστεί. Η εκτέλεση πραγματοποιήθηκε στο γνωστό κίосκι μπροστά στον ίδιο τον Σουλτάνο».

▶ ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΩΝ ΜΑΧΩΝ

Η νίκη στο Βαλιέτσι άνοιξε τον δρόμο για την άλωση της Τριπολιτσάς

«ΑΥΤΗ Η ΕΝΔΟΞΟΣ νίκη ήταν η κρίσιμη της Ελληνικής Επανάστασης και εις αυτήν χρεωσείται η ανεξαρτησία της πατρίδος, καθ' ό τι ενεθάρρυνε και εμπύχωσε τους Έλληνες». Με αυτά τα λόγια αναφέρεται στην σημασία της μάχης στο Βαλιέτσι ο Κανέλλος Δεληγιάννης.

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ διήρκεσε 23 ολόκληρες ώρες, μεταξύ 12ης και 13ης Μαΐου 1821, με τους μεν Έλληνες να παίρνουν θάρρος, συνειδητοποιώντας την ανωτερότητά τους έναντι των Τούρκων και τους δε Οθωμανούς να συνειδητοποιούν, με τους 300 νεκρούς και τους 500 τραυματίες που είχαν, ότι η Επανάσταση ήταν κάτι πολύ σοβαρότερο από μια απλή εξέγερση Ελλήνων.

ΗΓΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ στη μάχη από το στρατόπεδο των Ρωμιών ήταν οι Κυριακούλης Μαυρομιχάλης (είχε τη γενική αρχηγία), Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Αναγνωσταράς, Νικηταράς, Δημήτρης Πλαπούτας και ο Μητροπέτροβας, ενώ από τους Τούρκους ήταν ο Κεχαγιά Μουσταφά Μπέης και ο Μπέης Βαρδουσιώτης Ρουμπής. **ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ** είχαν ανακαταλάβει το Βαλιέτσι από τις 10 Μαΐου (το είχαν διαλύσει οι Τούρκοι στις 24 Απριλίου) και επανασύστησαν σε χρόνο ρεκόρ το στρατόπεδο, έπειτα από τις σοφές εισηγήσεις του Κολοκοτρώνη.

▶ ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

Η πλατεία Γιαννιτών έγινε Αγίας Λαύρας

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΗ των Καλαβρύτων χτίστηκε το 961μ.Χ. Καταστράφηκε από τους Τούρκους το 1587, ανοικοδομήθηκε πάλι το 1600, ενώ το 1826 πυρπολήθηκε από τον Ιμπραήμ. Σε αυτήν ανυψώθηκε το λάβαρο της Επανάστασης το 1821 από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό.

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ λίγο ανατολικά από την παλαιά μονή, χτίστηκε η καινούργια, της οποίας μεγάλο μέρος πυρπόλησαν οι Γερμανοί το 1943. Αποτέλεσε για πολλούς αιώνες θησαυροφυλάκιο έργων τέχνης και γραπτών μνημείων.

ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ υπήρχαν μετόχια της Αγίας Λαύρας στα Ταμπάχανα και αλλού. Μέχρι πρότινος υπήρχε το μετόχι στον Άγιο Αλέξιο. Σώζεται μόνο ο ναός που χτίστηκε το 1956. Η πλατεία Αγίας Λαύρας βρίσκεται ανάμεσα στις συνοικίες Αγίας Σοφίας και Αγίου Διονυσίου και αρχικά λεγόταν Γιαννιτών από τη μάχη του 1912. Εκεί πολλές μουρίες και στο κέντρο της βρίσκεται προτομή του Ανδρέα Ζαΐμη.

